

Sosiaali- ja terveysministeriö

Lausuntopyyntö VN/7340/2021

Luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi huumausainelain ja sähköisestä lääkemääräyksestä annetun lain 15 §:n muuttamisesta; sisäministeriön lausunto

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt sisäministeriöltä lausuntoa koskien luonnosta hallituksen esitykseksi laeiksi huumausainelain ja sähköisestä lääkemääräyksestä annetun lain 15 §:n muuttamisesta.

Sisäministeriö lausuu asiassa seuraavaa.

Huumausainelain ja sähköisestä lääkemääräyksestä annetun lain 15 §:n muutosesityksen tavoitteena on selkiyttää hampun viljelyn asemaa ja määrittellä dimetyyllitryptamiinia sisältävät kasvit huumausaineeksi. Esityksellä pyritään ehkäisemään huumaantumistarkoituksessa käytettävien aineiden levittämistä ja käyttöä. Esityksen tavoitteena on lisäksi parantaa viranomaisten edellytyksiä estää, paljastaa ja selvittää huumausainerikoksia. Huumausainelain mukaista lupasääntelyä selkiytettäisiin ja lupamenettelyihin liittyvää hallinnollista taakkaa kevennettäisiin. Sisäministeriö pitää esitysluonnoksen tavoitteita ja sisältöä pääosin kannatettavina. Esityksen sisällöstä sisäministeriö kuitenkin esittää eräitä huomautuksia ja täydennysehdotuksia, joita olisi syytä harkita huomioitavaksi jatkovalmistelussa.

Pelastustoimeen liittyvät huomautukset

Esityksessä ehdotetaan tuonti- ja vientilupaa koskevista vaatimuksista poikkeamista sellaisille kansallisesti huumausaineeksi luokiteltua ainetta sisältäville lääkevalmisteille, joihin voi liittyä aineen laajaan lääkinnälliseen käyttöön nähden vain vähäisenä pidettävä väärinkäytön vaara. Tuonti- ja vientilupaa koskevista poikkeuksista säädettäisiin myös humanitaarisissa kriisitilanteissa tarvittaville lääkevalmisteille.

Hallituksen esityksessä olevassa huumausainelain 22 §:ssä säädettäisiin ensiavussa ja kriisinhallinnassa tarvittavista lääkevalmisteista. Voimassa olevassa pykälässä säädetään tuonti- ja vientilupia koskevista poikkeuksista ensiavussa tarvittaville lääkevalmisteille. Sääntelyä laajennettaisiin koskemaan myös siviili- ja sotilaskriisinhallinnassa tarvittavia lääkkeitä, minkä vuoksi pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi. Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jonka mukaan huumausainelain mukaisia tuonti- ja vientilupia ei tarvittaisi kansainväliseen yhteistoimintaan liittyvien kansainvälisten ja kotimaisten sotilasosastojen ja pelastusjoukkojen mukanaan tuomille ja maasta

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sisäministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 26
00023 Valtioneuvosto

Kirkkokatu 12
Helsinki

295 480 171
358 295 480 171

916 044 635
+358 9 160 44635

kirjaamo@intermin.fi
www.intermin.fi

viemille lääkevalmisteille, jotka on tarkoitettu oman sotilasosaston tai pelastusjoukon ensiapukäyttöön tai erityistapauksissa siviili- ja sotilaskriisinhallintaan. Erityistapauksia voisivat olla esimerkiksi humanitaariset kriisitilanteet, joissa voitaisiin ehdotetun muutoksen myötä käyttää tuonti- ja vientilupamenettelyn sijasta Maailman terveysjärjestön ja kansainvälisen huumausaineiden valvontalautakunnan ohjeistamaa yksinkertaistettua menettelyä (Model guidelines for the International Provision of controlled medicines for Emergency Medical Care, WHO/PSA/96.17 ja sen uudistetut versiot). Kansainvälinen huumausaineiden valvontalautakunta pyrkii tiedottamaan tällaisista erityisistä kriisitilanteista, joissa vastaanottavan maan lupamenettelyistä vastaava toimivaltainen viranomais ei välttämättä ole edes saatavilla. Kriisitilanteissa tarvittavaa lääkkeellistä hätäapua ei voida puuttuvien tai hidastuneiden lupamenettelyjen vuoksi viivyttää. Vastaanottavan maan toimivaltaista viranomaista tulee kuitenkin vuoden 1961 huumausaineyleissopimuksen nojalla viipymättä tiedottaa huumausaineen tuonnista. Pykälässä säädettäisiin tuontiluvulle vastaava poikkeamismahdollisuus kuin vientiluvulle siltä varalta, että Suomi tarvitsisi vastaavaa humanitaarista apua. Pykälän 3 momentissa säädettäisiin lisäksi, että sotilasosaston tai pelastusjoukon olisi nimettävä henkilö vastaamaan lääkevalmisteista, ja niiden kuljetuksesta olisi tehtävä Fimealle ilmoitus. Lääkevalmisteista vastaavan henkilön olisi matkustettava lääkevalmisteiden mukana, jotta hän käytännössä pystyisi vastaamaan niistä.

Sisäministeriö kannattaa huumausainelain 22 §:n muutosta, mutta esittää että pykälän 3 momentin sanamuotoa (*pelastusjoukko*) tarkennettaisiin esimerkiksi seuraavasti: Tämän lain mukaista tuonti- ja vientilupaa ei tarvita kansainväliseen yhteistoimintaan liittyvien kansainvälisten ja kotimaisten sotilasosastojen ja kansainvälisen pelastustoiminnan avustusjoukkojen mukanaan tuomille ja maasta viemille lääkevalmisteille, jotka on tarkoitettu oman sotilasosaston tai pelastusjoukon ensiapukäyttöön tai erityistapauksissa siviili- ja sotilaskriisinhallintaan. Sotilasosaston tai pelastusjoukon on nimettävä henkilö vastaamaan lääkevalmisteista, ja niiden kuljetuksesta on tehtävä ilmoitus Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuselle.”. Edellä oleva nimettävän henkilön olisi käytännössä matkustettava lääkevalmisteiden mukana, jotta hän pystyisi vastaamaan niistä.

Voimassa olevan huumausainelain 22 §:n 1 momentissa tarkoitetut lääkevalmisteet on säilytettävä lukitussa lääkekaapissa olevassa sinetein suljetussa ensiapulaatikossa. Niistä on vastuussa aluksella päällikkö sekä ilma-aluksella, ambulanssissa ja humanitaarisessa avustustoiminnassa käytettävässä ajoneuvossa lääkevarastosta vastaava. Kyseisen momentin sanamuoto ei kuitenkaan sellaisenaan selkeästi sovi kansainväliseen pelastustoimintaan. Momenttia esitetään tarkennettavan esimerkiksi siten, että poikkeusta ei rajata pelkästään ajoneuvojen lääkevarastoihin ja poikkeus laajennettaisiin kansainvälisen pelastustoiminnan muodostelmiin ja niiden käytössä oleviin lääkevarastoihin.

Pelastusopiston ja Keski-Suomen keskussairaalan apteekin välinen yhteistoimintasopimus määrittelee, että käyttämättömät lääkkeet palautetaan Suomeen asianmukaista hävitystä varten. Huumausainelaisissa tulisi ottaa yksityiskohtaisesti kantaa ainakin seuraaviin kysymyksiin: mille taholle lääkkeet voidaan luovuttaa, millainen asiakirja luovutuksesta tulisi laatia ja miten pitkään kulutusseurantaan ja luovutukseen käytettyjä dokumentteja tulisi säilyttää. Myös kohdealueella tapahtuvasta lääkkeiden annostelusta suomalaisen lainsäädännön mukaisesti tulisi tehdä kirjaus huumausainelakiin.

Poliisin ja Rajavartiolaitoksen toimialaan liittyvät huomautukset

Esitysluonnoksen vaikutusarvion taloudellisia vaikutuksia koskevassa osassa (4.2.1) ei arvioida ehdotettujen muutosten vaikutuksia poliisin toimintaan.

Sinänsä lienee todennäköistä, ettei ehdotetuilla muutoksilla ole poliisin toimintaan merkittäviä vaikutuksia, koska ehdotettua laajennusoikeutta huumausaineiden käsittelyyn tuskin tultaisiin laajassa mitassa hyödyntämään. Mahdollisia poliisin toimintaan kohdistuvia suoria taloudellisia vaikutuksia tulisi kuitenkin jatkovalmistelussa lyhyesti arvioida samoin kuin sitä, edellyttääkö ehdotettu muutos sellaista koulutusta, jolla olisi taloudellisia vaikutuksia.

Esitysluonnoksen viranomaisten toimintaan kohdistuvia vaikutuksia koskevassa osassa (4.2.2) on todettu, että ” poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Tullin mahdollisuudet estää, paljastaa ja selvittää huumausainerikoksia paranisivat, sillä esityksessä ehdotetaan, että jatkossa kyseisille viranomaisille voitaisiin myöntää lupa myös huumausaineen valmistamiseen sekä eräiden kasvien ja sienien viljelyyn”.

Sisäministeriö pitää edellä mainittua muutosesitystä sinänsä kannatettavana. Sisäministeriön näkemyksen mukaan esitysluonnoksen perustelut ovat kuitenkin näiltä osin varsin niukat ja niitä tulisikin vielä täydentää kuvaamalla tarkemmin ensinnäkin sitä, miten huumausaineen valmistamisella ja eräiden kasvien ja sienien viljelyllä voitaisiin parantaa viranomaisten mahdollisuuksia estää, paljastaa ja selvittää huumausainerikoksia. Nykytilassa tässä suhteessa vallitsevat ongelmat olisi syytä avoimesti yksilöidä sen selvittämiseksi, miten muutoksella pystytään nämä ongelmat korjaamaan. Perusteluissa voitaisiin tuoda selkeämmin esille esimerkiksi viranomaisen tarpeet näiden aineiden valmistukseen sekä kasvien ja sienien viljelyyn valvontahenkilöstön ja huumausainekoirien koulutuskäyttöä varten.

Huumausainerikosten estämistä, paljastamista ja selvittämistä koskevaa huumausainelain 45 §:ää ehdotetaan esitysluonnoksessa muutettavaksi siten, että huumausainerikosten estämistä, paljastamista ja selvittämistä suorittavalle viranomaiselle voitaisiin yksittäistapauksessa myöntää lupa myös huumausaineen valmistamiseen sekä huumausainelain 7 §:ssä tarkoitettujen kasvien ja sienien viljelyyn. Lupa voitaisiin myöntää vain välttämättömiin tarkoituksiin huumausainerikosten estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Säännöstä koskevien yksityiskohtaisten perustelujen mukaan pykälän huumausainerikosten estämistä, paljastamista ja selvittämistä suorittavalla viranomaisella tarkoitettaisiin myös Puolustusvoimien huumekoirakoulutuksesta vastaavaa viranomaista.

Ehdotuksen perustelut ovat tältä osin varsin niukat ja käytännössä perusteluissa on tyydytty toteamaan, että kyse voisi olla esimerkiksi Psilosybe-sienien kasvatusalustoista. Perusteluissa olisi ehdottomasti syytä tehdä tarkemmin selkoa ehdotetun muutoksen taustoista ja nykytilaan liittyvistä ongelmista samoin kuin siitä, minkälaisia käyttötapauksia laajennettujen valtuuksien suhteen olisi odotettavissa. Jos tarkoituksena on esimerkiksi mahdollistaa kasvien ja sienien viljely rikosteknisessä laboratoriossa aineiden pitoisuuksien mittaamisen tai vertailun tarkoituksessa, tästä olisi syytä tehdä perusteluissa avoimesti selkoa. Esimerkein olisi syytä selvittää myös, missä tarkoituksissa huumausaineiden valmistaminen viranomaisten toimesta olisi perusteltua huumausainerikosten estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi.

Sisäministeriö esittää harkittavaksi, että ehdotettu lupa huumausaineen valmistamiseen sekä huumausainelain 7 §:ssä tarkoitettujen kasvien ja sienien viljelyyn rajattaisiin esitutkintaviranomaisissa tarkoituksenmukaisiksi katsotuille tahoille. Tarvittavien aineiden, kasvien tai sienien tuottaminen lainvalvontaviranomaisten tarpeisiin tulisi organisoida valtakunnallisesti keskitetysti. Tällaisia tahoja voisivat olla esimerkiksi Keskusrikospoliisin rikostekninen laboratorio ja Tullilaboratorio. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää myös toiminnan asiamukaiseen ja tarkkaan dokumentointiin. Esityksen yksityiskohtaisia perusteluja tulisi täydentää myös näiltä osin. Sisäministeriö pitää myös perusteltuna kirjausta, että lupa voitaisiin myöntää vain

välttämättömiin tarkoituksiin huumausainerikosten estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi.

Esitysluonnoksen ulkomaiden lainsäädäntöä ja muita ulkomailla käytettyjä keinoja koskevassa osassa (5.2) on tehty selkoa eräiden maiden hampun viljelyä koskevasta sääntelystä. Perusteltua voisi olla myös selvittää lyhyesti sitä, onko verrokkimaiden viranomaisilla nyt lisättäväksi ehdotettujen huumausaineiden käsittelyä koskevien oikeuksien kaltaisia toimivaltuuksia. On mahdollista, että lain muuttaminen ehdotetulla tavalla helpottaisi myös kansainvälistä viranomaisyhteistyötä, mistä olisi perusteltua mainita myös esityksessä.

Huumausainelain muutosehdotuksen hampunviljelyilmoitusta koskevaan 15 a §:n 6 kohtaan on ehdotettu ilmoitusvelvollisuutta myös lähimmälle poliisilaitokselle. Sisäministeriö pitää ehdotusta tältä osin ehdottoman kannatettavana. Lisäys on omiaan vähentämään rikosilmoituksia, takavarikkoja ja muita viranomaistoimenpiteitä, jotka lailliseen toimintaan kohdistuvina olisivat tarpeettomia.

Huumausainelain 45 §:n 3 momenttia ehdotetaan myös muutettavaksi. Kun pykälässä tarkoitetuista päätöksistä on nykyisen 45 §:n 3 momentin mukaan ilmoitettava Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskukselle välittömästi, ehdotuksen mukaan päätöksistä olisi ilmoitettava kalenterivuositain. Muutokselle voi sinänsä olla perusteltuja syitä mutta perusteluissa niitä ei ole yksilöity ensinkään. Jos esimerkiksi tiedusteluvaiheeseen tai esitutinnan turvaamiseen liittyy muutosta puoltavia salassapitointressejä, niistä olisi syytä tehdä ehdotuksen perusteluissa selkoa. Yksi mahdollisuus nykytilanteen pääsäännön säilyttävälle mutta kuitenkin joustomahdollisuuden yksittäistapauksessa tuottavalle ilmoitusvelvollisuudelle olisi säätää asiasta siten, että ilmoitus olisi tehtävä ilman aiheetonta viivytyksiä mutta kuitenkin enintään tietyn ajan kuluessa päätöksen kalenterivuoden päättymisestä.

Sisäministeriö toteaa lopuksi, että kun ehdotetaan säädettäväksi hampun viljelyä koskevasta ilmoituksesta ehdotetun huumausainelain 15 a §:n mukaisesti ja viljelyyn ryhtyminen edellyttää ilmoituksen tekemistä ehdotetun 7 §:n 3 momentin 2 b kohdan mukaisesti, avoimeksi näyttäisi jäävän, miten jo aloitetun viljelyn jatkaminen olisi mahdollista niiden kohdalla, jotka ovat aloittaneet viljelyn ennen lain voimaantuloa. Sisäministeriö esittääkin harkittavaksi, olisiko lakiin syytä sisällyttää siirtymäsäännös ilmoituksen tekemisestä näissä tapauksissa tietyn ajan kuluessa lain voimaantulosta.

Kansliapäällikkö

Kirsi Pimiä

Asiantuntija

Janne Juujärvi

Jakelu STM Sosiaali- ja terveysministeriö

Tiedoksi
Ministeri Ohisalo
Valtiosihteeri Parviainen
Ministerin erityisavustajat
SM/PO
SM/MMO

SM/RO